

Més llibres relacionats amb el Cinquè Centenari

Les Amèriques i Catalunya

La Generalitat de Catalunya ha publicat el llibre *Les Amèriques i Catalunya* que ofereix un detallat recorregut històric dels catalans que un dia emprengueren la ruta de l'oceà.

El llibre *Les Amèriques i Catalunya*, que Pere Calders considera un regal per als ulls i l'esperit, serà per a molts lectors una autèntica descoberta. El monopoli inicial de Castella quant a les relacions amb Amèrica i tota la ideologia de la *hispanidad* generada després han mantingut bona part de la societat catalana, i de la seva intel·lectualitat, desinteressada del continent americà. Però, com aquesta obra s'encarrega de demostrar, la presència catalana a Amèrica ha estat realment important d'ençà que, ja fa 499 anys, els primers catalans que acompanyaren Colom en el seu segon viatge hi posaren els peus.

Més enllà del debat permanent sobre la possible catalanitat de Colom, el cas és que no és fins a final del segle XVIII que podem parlar d'un moviment migratori català, regular, amb destinació final a Amèrica. Efectivament, el poble català, com a tal, no va participar en la descoberta, ni en el procés de colonització monopolitzat pel regne de Castella. Fa només, doncs, dos segles, que hi establí contactes humans, culturals i econòmics.

El llibre, molt ben il·lustrat, analitza les vinculacions entre Catalunya i Amèrica des d'àmbits molt diversos, a cura de nou especialistes destacats. Com indica Pere Molas i Ribalta, el paper

dels catalans en molts països d'Amèrica va ser veritablement decisiu i, en alguns casos, precursor i tot del procés d'alliberament d'indrets com l'Argentina, Cuba, Colòmbia, Veneçuela, etc. Així, el mite nacional cubà, José Martí, era fill de valencians, i els herois de l'Argentina, Jo-

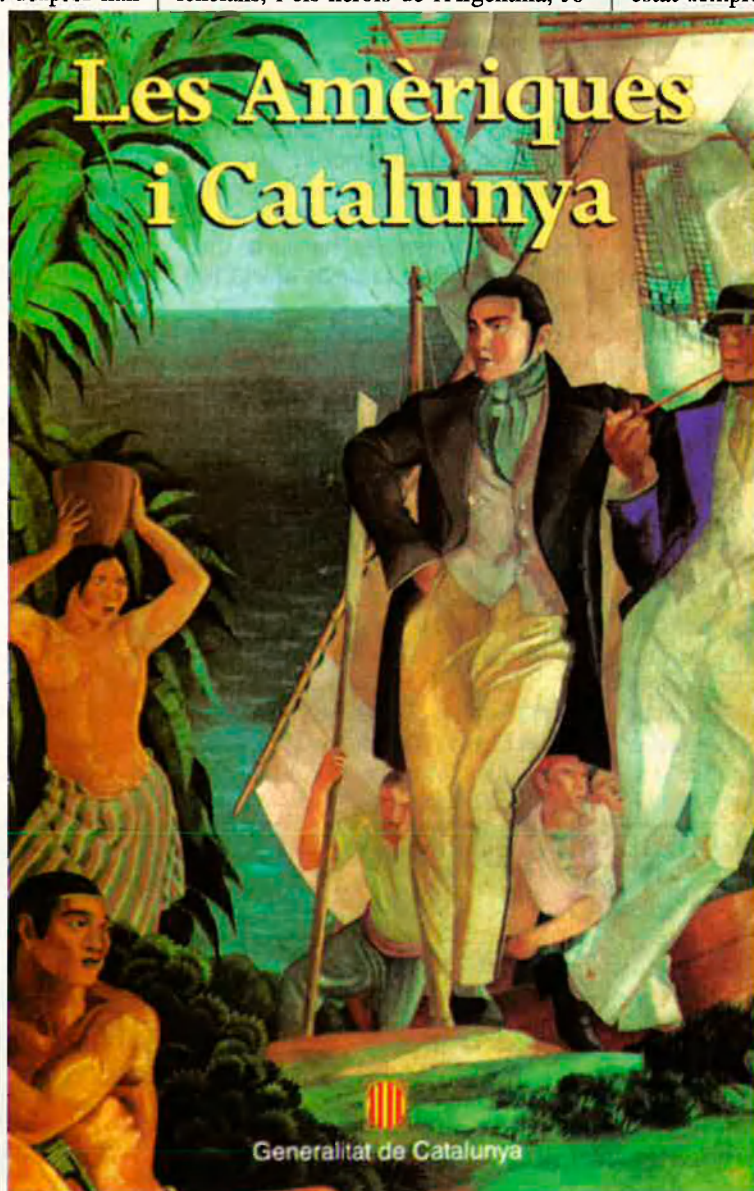
an Llarea i Domènec Matheu, eren originaris de Mataró. A més, els himnes de l'Argentina, Xile i Mèxic són també obra de catalans.

Com apunta Joan Bada, la presència d'eclesiàstics dels Països Catalans hi ha estat sempre destacada. En molts casos

van simultaniejar l'evangelització de la població autòctona amb el suport a la seva condició i, sovint, amb oposició –i crítica– a la repressió del colonitzador castellà. Alguns eclesiàstics destacaren pel seu interès per les cultures i llengües autòctones. Ramon Panés fou el primer europeu etnòleg i antropòleg a Amèrica; Benet M. de Moixó publicà *Cartas Mejicanas* (1805) en defensa de les poblacions indígenes, i el marès Andreu Febrers escriví una gramàtica araucana (1765). Ginebró Serra, mallorquí de Petra, fou el fundador d'un seguit de missions a Califòrnia a final del segle XVIII.

Carlos Martínez Shaw assenyala la importància del reglament de lliure comerç de 1778 i la possibilitat, doncs, d'embarcar des de ports catalans, tot i que l'esplendor del comerç catalano-americà anà de 1832 a 1868.

Principalment, el tracte comercial amb els països de Cuba i Puerto Rico va significar, en paraules de Josep M. Fradera, "el pilar sobre el qual descansava tot el sector exterior

de l'economia catalana".

Susana Sánchez fa un bon retrat dels indians o americans. Normalment, aventura, sort i fortuna eren els tres elements indispensables per a l'èxit d'aquests personatges singulars. L'esquer de la riquesa fàcil fou el motor que mobilità milers de persones de diversos pobles catalans de la costa, amb al idea de "fer les Amèriques". La majoria eren joves, de sexe masculí i d'origen familiar modest. Grans fortunes van sortir de Josep Xifré, Salvador Samà, Jaume Partagàs. La riquesa dels indians fou una ajuda decisiva per al desenvolupament urbanístic de les poblacions d'origen. Per exemple, de Vilanova i la Geltrú, també anomenada "l'Havana Xica". És a capital indià que la ciutat deu el seu eixample, l'arribada del ferrocarril, monuments, fonts i parcs. L'Eixample barceloní, l'Eixample Malagrida d'Olot o la configuració actual de la vila de Sitges no haurien estat possibles sense l'aportació del diner americà. El capital de Miquel Biada fou decisiu per a la creació del primer ferrocarril de l'estat espanyol, de Mataró a Barcelona.

Després de la fundació de la Societat de Beneficència dels Naturals de Catalunya (1840) a l'Havana, prop de 350 entitats catalanes d'indole diversa (casals, grups polítics, esportius, religiosos, etc.) han estat creades des del Quebec a Xile. Catalanitat i americanitat, assegura Josep-Lluís Carod-Rovira, s'hi han ben avingut. El moviment associatiu, d'altra banda, ha permès que residents de les diverses regions dels Països Catalans s'hagin trobat, sense dificultats, al si d'una mateixa entitat. Joan Crexell assenyala que les dues primeres publicacions editades per catalans aparegueren a Cuba i recorda que el català era tan habitual pels carrers de Santiago que en va sortir aquella famosa quarteta: "Desde el fondo de un barranco, / un negro con gran afán / cantaba: ¡Quien fuera blanco, / aunque fuese catalán!", amb referència al gran nombre de botiguers i petits empresaris catalans.

Les publicacions precursors més importants foren: *La Lluanera de Nova*

CASAL CATALA

**CENTRE DE CULTURA
INSTITUCIO D'ESTUDIS**

Anagrama del Casal Català a Mèxic.

ARXIU

York (1874), *L'Aureneta* (1876) a Buenos Aires i *La Gralla* (1885), a Montevideo. Tanmateix, el període més esplendorós de la premsa catalana a les Amèriques s'esdevingué entre el 1942 i el 1947, per la diversitat, la qualitat i el nombre dels títols apareguts, per mor de l'allau d'intel·lectuals i polítics que s'hi exiliaren. Aquest fenomen és analitzat per Avel·lí Artís-Gener i Prócoro Hernández, que destaquen els països que van obrir les portes als catalans refugiats: Mèxic, naturalment en primer lloc, l'Argentina, Xile, la República Dominicana, l'Uruguai, Veneçuela, Colòmbia. Tot i la dificultat de comptabilitzar l'exili, es parla de 6.000 refugiats, només del Principat, al país mesoamericà. Un destacat exiliat, Marc-Aureli Vila, fa un recorregut per la toponímia, en què es destaquen les Barcelones, l'una d'elles la Barcelona ciutat de Veneçuela, i les Montserrat, la costa de

València, Mallorca, etc.

Joaquim Marco, en canvi, es refereix als escriptors llatinoamericans que han residit al nostre país, entre els quals destaquen el nicaragüenc Rubén Darío, establert a Mallorca, i autor de la novel·la inconclusa *El oro de Mallorca*. Barcelona acollí anys enrere Mario Vargas Llosa, autor d'un assaig sobre el *Tirant lo Blanc*; el premi Nobel Gabriel García Márquez, el xilè Jose Donoso, i els uruguaians Eduardo Galeano, Cristina Peri Rossi, entre altres.

En el darrer capítol, Claudi Esteva i Fabregat assenyala que la majoria absoluta d'emigrants de sexe masculí fa que les parelles acostumessin a ser mixtes i que, per tant, la segona generació fos americana, amb simpatia encara pel món català, i que la tercera ja ho fos del tot.

Amb *Les Amèriques i Catalunya* s'ha obert la porta a la possibilitat que la societat catalana conegui no sols l'aventura apassionant dels catalans d'Amèrica, sinó també la història i la cultura del mosaic de països que configuren aquell continent.

Gràcies a la repatriació de capitals americans, Sitges fou una vila pròspera a final del segle XIX.

ARXIU

Irene Boada